

DRUŽINSKO BRANJE IN »POTUJOČI BRALNI NAHRBTNIK« SPODBUJATA IN KREPITA OTROKOV GOVORNI RAZVOJ

/ Barbara Radek, vzgojiteljica in profesorica slovenskega jezika / OŠ Hajdina, vrtec

Najdihojca

V zgodnjem otroštvu je ena temeljnih nalog vzgoje razvijanje otrokovih jezikovnih zmožnosti. V vrtcu se zato dobro zavedamo pomembnosti opismenjevanja, saj z različnimi dejavnostmi pri jeziku podpiramo otrokov govor, ga usmerjamo in omogočamo nenehno učenje. Pomembno je, da predbralne in predopismenjevalne zmožnosti razvijamo sistematično in usmerjeno ter oblikujemo takšno okolje, da bodo otrokovi prvi stiki s knjigo pozitivna in lepa izkušnja. V prispevku predstavljam projekt, ki ga izvajam v vrtcu – »Potujoči bralni nahrbtnik«, in se je izkazal kot primer dobre prakse, saj spodbuja sodelovanje med otrokom, vrtcem in starši ter hkrati spodbuja starše k prebiranju različne literature in preživljanju kvalitetnega prostega časa z njihovimi otroki ter gradnji dobrih medosebnih odnosov tako med vzgojiteljem, starši in otroki.

UVOD

Z vsakodnevnim branjem in pogovarjanjem z otrokom od rojstva naprej, še posebej v prvih letih njegovega življenja ustvarjamo temelje za zdravo osebnost. Bralna pismenost je pomembna veščina, ki otroku omogoča delovanje na različnih življenjskih področjih. Razvoj zgodnje pismenosti je namreč proces, v katerem so prepletene vse sporazumevalne dejavnosti, zato je predšolsko obdobje pomembno obdobje v življenju otroka, saj se ravno v tem obdobju prične predopismenjevanje. Otroci se v tem obdobju naučijo osnovnih veščin in spretnosti na vseh področjih, še posebno na področju govora in komunikacije. Za začetek pridobivanja bralne kulture je zelo pomemben tesen stik med osebo, ki bere, in med poslušalcem. Vsak otrok drugače doživlja način dojemljanja bralne kulture. Čeprav otrok večkrat sliši pravljice in zgodbe, ki mu jih beremo, jih bo vedno znova na novo prepoznaval in mu bo branje v užitek, ker bo vedel, kaj se bo v nadaljevanju zgodilo.

Po Marjanovič Umekovi naj bi bili otrokovo pripovedovanje zgodbe, besedni zaklad in metajezikovne sposobnosti najpomembnejši napovedniki zgodnje oziroma t.i. porajajoče se pismenosti otroka v predšolskem obdobju, zato naj v tem starostnem obdobju namenimo spodbujanju otrokove govorne komunikacije in besednemu zakladu posebno pozornost. Pravi, da so nam lahko pri tem v veliko pomoč pravljice, besedne in glasovne igrarije, simbolna igra... Ker delam v vrtcu, se zavedam, da je v vrtcu poleg usmerjenih

dejavnosti jezikovne vzgoje tudi dovolj priložnosti za »neformalne« bralne dejavnosti – bralne dogodke, ki lahko potekajo tudi izven vrtca s pomočjo staršev. Kurikulum za vrtce dopušča različne pristope in izvedbe teh dejavnosti. Odprtost kurikula vzgojitelju omogoča strokovno svobodo, življenjskost, ustvarjalnost, hkrati pa od njega zahteva, da upošteva razvojne značilnosti otrok v oddelku, posebne interese in sposobnosti posameznega otroka.

POMEN DRUŽINSKEGA BRANJA

Spoznanja o pomenu družinskega branja lahko strokovni delavci na nevsiljiv in primeren način približamo tudi staršem, saj aktivno sodelovanje staršev in otrok oziroma vključevanje odraslih, ki skrbijo za otroka, pripomore k uspešnejši, kakovostni, pristni in prijazni komunikaciji med starši in otroki. To vodi tudi k uspešnemu dialogu z otrokom, ki mu zagotavlja ustrezen razvoj.

Raziskovalci so si enotni, da je za razvoj otrokovih bralnih sposobnosti, katerih posledica je uspešnost v poznejšem šolskem obdobju, odločilno predšolsko obdobje. K. E. Stanovich meni, da je za to pomembna kombinacija lastnosti in vpliva okolja. Zato bi morali vzgojitelji za uspešno bralno kulturo »vzgajati« tudi starše, saj so otroci odvisni tudi od njihovega branja. Prav družinsko branje namreč krepí otrokov besedni zaklad in razvija njegov govor. Staršem je treba poudariti, da branje ni zgolj dejavnost, ki

bi bila sama sebi namen, temveč je to dejavnost, ki jo otroci nenehno potrebujejo. Branje, pri katerem je eden od staršev ali vzgojitelj le bralec, otrok pa pasivni poslušalec, ni učinkovito. Pomembno je, da gre pri tem za obliko aktivnega poučevanja, kar pomeni, da k branju vključujemo tudi otrokove govorne sposobnosti. Otroku namreč ob listanju, poslušanju in pripovedovanju pravljič ter zgodbic spoznava in razumeva osnovne življenjske vrednote, kot so prijateljstvo, ljubezen, iskrenost, poštenost, radodarnost, tolerantnost..., razvija domišljijo, motivacijo ob branju, spoznava strukturo besedila, bogati besedni zaklad, usvaja in razumeva nove besede, jih sprejema in uporablja v svoji komunikaciji ter širi svoje besedišče. Zato se je treba z otrokom o prebrani vsebini tudi pogovarjati. Prav knjiga je zelo primeren in dostopen predmet, ki nam omogoča, da ob ustreznih predlogih in spodbudah na igriv in ustvarjalen način širimo otrokovo obzorje. Eden izmed ključnih dejavnikov pri branju pa je zagotovo očesni stik, ki je osnovni del prijazne komunikacije. Če zgodbo izrazito čustveno pripovedujemo, bo otrok prebrano vsebino še posebej globoko doživel.

Pomembnost družinskega branja ni le v branju in poslušanju, temveč tudi v pogovoru staršev z otrokom ob zgodbi o dogajanju in nastopajočih likih, odgovorih na njegova vprašanja, razlagi neznanih besed, opisovanju ilustracij ob besedilu in spodbujanju otrokovega pripovedovanja. Hkrati pa je pomen družinskega branja tudi

v neprecenljivih trenutkih otroka s starši, saj ima otrok takrat pozornost starša le zase in predstavlja kvaliteto preživljanje časa z otrokom, ki ga ne more nadomestiti nobena televizija ali računalnik. Starši naj bodo otrokom prvi govorni model, zato naj skušajo govoriti čim bolj jasno in razločno, naj se izogibajo raznim pomanjševalnicam in popačenkam.

POTUJOČI BRALNI NAHRB-TNIK

S primerom iz lastne prakse v nadaljevanju prikazujem, kako v našem vrtcu Hajdina izvajamo projekt »Potujoči bralni nahrbtnik« in s tem razvijamo predbralne zmožnosti pri otrocih. Naša šola in vrtec sta bila v letih 2011-2013 vključena v projekt *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*, ki ga je izvajal Zavod RS za šolstvo. V projektu smo bili deležni številnih predavanj, raziskovanj, prispevkov, ki so spodbujali in govorili o razvijanju bralne pismenosti in motivaciji za branje: noč branja, bralni nahrbtnik, bralne

hišice, razredna knjižnica, bralni plakati, sobotne šole idr., ki so se izkazali kot primer pozitivne prakse.

To je bil tudi razlog za mojo odločitev, da tudi sama preizkusim takšno dejavnost v svoji skupini otrok. Projekt sem poimenovala »Potujoči bralni nahrbtnik«. Gre za obliko dejavnosti oziroma projekt, ki pripomore k vzgoji najmlajših o pomenu knjige za otrokov celostni razvoj. Osnova tega projekta je povabilo staršev in njihovih otrok v svet branja, ustvarjanja in domišljije. Otroci s tem spoznajo različne slikanice, starši pa vrednost te dejavnosti in bodo morda tudi sami pridobili veselje do listanja, ogledovanja in prebiranja slikanic ter stopili z otrokom v knjižnico in si tam izposodili knjige zase in za svoje otroke. Z branjem doma se krepijo tudi odnosi med vsemi družinskimi člani, izboljša pa se tudi njihova komunikacija.

Poslušanje kakovostnih zgodb in pravljic pri otroku že v predšolskem obdobju pozitivno vpliva na govorni razvoj

otroka. Prav knjiga ima namreč na otroka vsestranske učinke: ga popelje v svet domišljije, kreativnosti inustvarjalnosti, ga uči vztrajnosti, iznajdljivosti, ga spodbuja k radovednosti, mu širi obzorja, bogati njegov besednjak, mu omogoča kakovostno preživljanje prostega časa in ga navsezadnje povezuje z njegovimi starši, vzgojitelji in preostalimi skrbniki, ki si vzamejo čas in otroku preberejo njegovo najljubšo zgodbo, ki jo želi slišati.

Tega dejstva se zavedam tudi sama kot vzgojiteljica v vrtcu, zato naše mlade »bralce« spodbujam k branju na malo drugačen način. Pri našem projektu je potrebno aktivno sodelovanje med vzgojitelji, starši in otroki, glavni namen pa je usmeritev otroka h knjigi in spodbujanje družinskega branja.

Starši so bili o projektu »Potujoči bralni nahrbtnik« predhodno obveščeni na prvemroditeljskem sestanku. Na sestanku sem jim pokazala nahrbtnik, predstavila pomen projekta, pokazala njegovo vsebino ter predstavila vse tri slikanice,

Slika 2: Deklica pripoveduje o svojem doživetju nahrbtnika.

ki so priložene nahrbtniku. Vesela sem bila, da so vsi prisotni starši pokazali pripravljenost za sodelovanje, za kar sem jim neizmerno hvaležna in se jim iz srca zahvaljujem. Starše na skupnih roditeljskih sestankih tudi sproti obveščam o tem, kako poteka projekt, in tudi sami utemnjujejo, da se jim zdi uspešen in da ga z veseljem izvajajo.

Bralni nahrbtnik je preprost nahrbtnik, ki potuje od družine do družine ter vključuje otroke in odrasle v široko polje sodelovanja in komunikacije skozi doživljanje otroške literature. Namenjen je razvoju bralne kulture. V bralnem nahrbtniku so tri knjige, lutka sova, zvezek za zapise in barvice. Starši otroku preberejo toliko knjig, kolikor želijo, se pogovarjajo o prebranem, otrokova razmišljanja, doživetja in vtise o prebranih knjigah pa zapišejo v priložen zvezek.

CILJI PROJEKTA

Ob začetku projekta sem si zastavila naslednje cilje:

- spodbujanje družinske bralne kulture;
- spodbujanje jezikovne zmožnosti (razvijanje artikulacije, besednjaka, komunikacije);
- otroku približati veselje do knjige in branja;
- navajanje otrok na obisk knjižnice;
- razvijanje otrokovih predbralnih sposobnosti;
- razvijanje komunikacije med starši in otroki;
- pridobivanje pozitivnega odnosa do literature;
- razvoj govora z vključevanjem sodelovanja in komuniciranja med vzgojiteljico in otrokom;

- druženje staršev s svojimi otroki (v razvitem svetu nam manjka predvsem časa, zato je vsak trenutek, ki ga preživimo v krogu družine, še kako dragocen);
- razvoj bralnih in delovnih navad (posebej če branje vključimo v vsakodnevno rutino).

LUTKA SOVA IN NAHRBTNIK

Zakaj sem v nahrbtnik priložila lutko in zakaj ravno sovo? To sem se odločila iz razloga, ker otrok v teh letih (2.–4. leta) sprejema svet okoli sebe preko različnih predmetov, ki so mu ljubi. Moj namen je bil, da bi sova otroke spodbujala k poslušanju pravljic, jim pomagala pri izraznih dejavnostih in jih poslušala, kadar jim bodo starši pripovedovali pravljice. Sova pa simbolizira tudi bistrost in učenost, kar otroci pridobijo ravno z branjem. Sova je zelo vesela, da lahko spozna prav

vsakega otroka v vrtcu, zato so ji srečanja otrok ob predajah nahrbtnika še posebej ljuba. Tam se poje, igra, veseli in še bi lahko naštevali. Dosedanji zapisi staršev kažejo, da lutka oziroma sova pozitivno vpliva na otroke, saj z njimi tisti čas, ko imajo nahrbtnik, spiter jih spremlja na vsakem koraku: v trgovino, celo na obiske k dedkom in babicam. Ena izmed mamic je zapisala v zvezek, da je sova njeno hčerko tako očarala, da je v nahrbtnik dodala še eno plišasto žival – svojega ježka, ki sedaj v nahrbtniku potuje skupaj s sovo.

Slika 3: Bralni nahrbtnik in njegova vsebina

KAKO POTEKA PROJEKT?

Vsak petek eden izmed otrok odnese nahrbtnik domov. Nahrbtnik je pri otrocih doma približno teden dni, v tem času pa starši skupaj z otroki preberejo priložene slikanice, se ob njih pogovarjajo o vsebini, gledajo ilustracije, prebirajo rimana besedila, iščejo rime, se »pocrkljajo« z lutko...

V priložen zvezek starši dokumentirajo, kako je potekalo njihovo branje. Otrok običajno nariše prizor iz slikanice, nalepi ilustracije, fotografije, starši pa zapišejo doživlja in vtise, ki so se jim porodili ob preživljanju in prebiranju pravljic, ko je bil bralni nahrbtnik pri njih doma. Starši tako dogajanje dokumentirajo po svoji želji. Nekateri priložijo tudi fotografije dogajanja. Tako v zvezku nastajajo kratki zapisi z risbami otrok.

Ob vrnitvi nahrbtnika se v jutranjem krogu v skupini otrok pogovorimo, kako je potekalo njihovo srečanje z nahrbtnikom. Zmeraj me zanima, kako je otrok doživel slikanico, zato ga pri pripovedovanju opazujem in se vključujem v njegovo gibanje in pripovedovanje. Prisluhnem in spodbudim otroka, da izrazi, kar vidi in doživlja v slikanici. Otrok pripoveduje, katere knjige so prebrali s starši, kdo jim je prebiral knjige, ali so mu bile všeč, kaj mu je bilo najbolj všeč... Vzgojiteljici prebereva zapise staršev v zvezku in pokaževa ilustracije otrok, ki so nastale ob branju. Otroke spodbujam s podvprašanji: Kdo je na sliki? Kaj je na sliki? Kaj delajo? Kaj se dogaja?

Kaj je še na sliki? Kaj se še dogaja? In podobno. Vprašanja ponavljam tako dolgo, dokler otrok ne najde na sliki nečesa novega, saj je to najpreprostejši in najuspešnejši način spodbujanja otrokovega raziskovanja. S tem otrok obnavlja spomin na preteklost in pospešuje sposobnost spominjanja in predstavljanja. Nato se dogovorimo, kateri otrok bo naslednji, ki bo odnesel nahrbtnik domov.

Projekt, ki se počasi že izteka, saj je nahrbtnik obiskal že večino otrok, ocenjujem kot primer pozitivne prakse. Opažam, da so otroci izredno navdušeni nad nahrbtnikom in imajo željo, da ga odnesejo domov. Večina si želi nahrbtnik znova odnesti domov. Pozitivne so izkušnje tudi na področju jezika, saj otroci sodelujejo v komunikaciji z vzgojiteljico, medtem ko pripovedujejo, kako je potekalo branje zgodbe doma in katera knjiga jim je bila najbolj všeč. S tem bogatijo tudi besedni zaklad in govorne sposobnosti in premagujejo strah pred pripovedovanjem.

Iz zapisov staršev sem ugotovila, da so nekateri starši ustvarili posebno okolje pri branju slikanic. Ena izmed mamic je zapisala, da so si postavili doma šotor, s katerim so ustvarili prijetno okolje, se posedli vanj in nato v takšnem okolju prebrali slikanice. Zapisala je, da je bila to za otroke prava pravljíčna predstava in da so otroci v takšnem okolju zelo uživali. Otroci so nato s posebnim pričakovanjem doživljali in čakali pripovedovanje.

ZAKLJUČEK

Dosedanje izkušnje so pokazale, da se tak način sodelovanja med otroki, starši in vzgojitelji izredno obnese, hkrati pa so bili doseženi vsi cilji, ki sem si jih zastavila. Ker se je projekt izkazal kot pozitivna izkušnja, ga bom zagotovo izvajala pri otrocih še v prihodnjih šolskih letih. Še toliko spodbudnejše zame pa je, da so projekt z navdušenjem sprejeli prav otroci in da so zelo motivirani in z veseljem sodelujejo v pogovoru z vzgojiteljico, kadar ga izvajamo. Zaključim lahko, da je zelo pomembno, kakšen je naš odnos do knjige, in da bodimo pozorni in zbrani, kaj beremo našim otrokom, in da ni vseeno, ali vzgojitelji in starši vzamemo knjigo v roke in opravimo svojo bralno dolžnost, temveč je pomembno, da si res vzamemo čas za branje, pogovor in še nato za ustvarjanje z otrokom. Želim da branje oziroma pripovedovanje ostane pri otrocih še naprej vsakodnevna aktivnost, saj vsebuje osnovo komunikacije, zato je tudi temelj za vse druge aktivnosti oziroma dejavnosti otrok.

Literatura

- Dolinšek Bubnič Margareta (1999) *Berimi in se pogovarjaj z mano!* Ljubljana: Epta.
- Nolimal, Fani (ur.) (2011) *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Marjanovič Umek Ljubica (2007) *Porajajoča se pismenost v predšolskem obdobju*. Ljubljana: Supra.